

Nr 65.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken samt lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående den 26 april 1907; given Drottningholms slott den 14 maj 1914.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående den 26 april 1907.

Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

L a g**om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken.**

Härigenom förordnas, att 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken skola erhålla följande ändrade lydelse:

12 KAP.**3 §.**

Nu kommer käranden till första ting, eller i staden å föresatt dag till den rätt, dit saken instämd är, men svaranden ej, och låter ej laga förfall framte: visar käranden, att svaranden stämning i laga tid fått; döme då rätten i saken, efter ty, som sanning däri utletas kan. Kräver käranden fordran i penningar och är det ej skadestånd; är grunden för fordringen och tiden för dess tillkomst tydligt och fullständigt angiven i stämningen eller i räkning, som jämte stämningen delgivits svaranden, varde, ändå att bevisning ej blivit förebragt, till betalning dömt, så vitt ej uppenbart finnes, att kärandens anspråk icke är lagligen grundat.

Kommer svaranden sedan, innan tid till laga vad ute är, och begärer vädja, have där lov till, och rätten, dit vädjat är, döme i huvudsaken. Kommer han ej inom den tid, som sagt är, gälle vad i 4 § sägs; och skola där givna föreskrifter till parternas efterrättelse i domen införas.

4 §.

Var, som således dom vunnit, kungöre den, sedan tid till vad förbi är, sin vederpart, och äge denne att hos den rätt, dit saken förr var instämd, söka återvinning; stämme dock därom inom tre månader från det han av domen erhöll del, eller have sin talan förlorat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående
den 26 april 1907.

Härigenom förordnas, att 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående den 26 april 1907 skall erhålla följande ändrade lydelse:

11 §.

Har, efter det gäldenären gjort jäv mot ansökningen, borgenären instämt sin talan till domstol, pröve domstolen efter omständigheterna om och till vad belopp kåranden må tilläggas ersättning för hans kostnad i handräckningsärendet.

Har gäldenären gjort jäv i fråga om handräckningskostnaden allena, eller vill ej borgenären åtnöjas med den ersättning, som i sådant avseende blivit av överexekutor bestämd, äge borgenären medelst stämning draga frågan under domstols prövning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915, men äger ej tillämpning i fråga om kostnad i handräckningsärende, vari borgenärens ansökan före den dag till överexekutor inkommit.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 6 mars 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
WESTMAN,
VENNERSTEN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde riksdagens skrivelse den 28 maj 1912, däri riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till ändring av 12 kap. 3 § rättegångsbalken i syfte att tredskodom måtte kunna meddelas i mål angående penningfordran, som icke avser skadestånd, ändå att bevisning icke blivit förebragt, under förutsättning, att grunden för anspråket tydligt och fullständigt angivits i stämningen eller i räkning, som jämte stämningen delgivits svaranden.

Härefter anförde föredragande departementschefen:

Historik.

»Riksdagens skrivelse berör en fråga av stor praktisk betydelse, som tid från annan har varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet och jämväl föranlett vidtagande av vissa åtgärder. Vårt allmänna rättegångsförfarande i civila mål är till sin anläggning avpassat för avdömande av egentliga rättstvister, men ägnar sig mindre väl för uppgiften att i fråga om den stora mängden icke tvistiga fordringsanspråk utgöra borgenärens utväg att få sin fordran i utmätningsskillt skick. Instämnes till domstol

ett krav, vars giltighet svaranden icke gitter bestrida, är det synnerligen vanligt, att han, av likgiltighet eller i syfte att fördröja saken, underlåter att hörsamma stämningen och inställa sig inför rätten. Visserligen hindrar ej svarandens förfallolösa utevaro sakens upptagande till handläggning och ej heller avkunnande redan vid första rättegångstillfället av dom, varigenom honom ålägges betalningsskyldighet; mot dylik s. k. treskodom har å andra sidan svaranden tillgång till ett särskilt rättsmedel, återvinning, medelst vilket han kan få frågan ånyo upptagen till granskning av underrätten och sina eventuella invändningar prövade. Men då lagen jämväl för händelse av svarandens utevaro upprätthåller sin allmänna ståndpunkt, att de av käranden anförda grunderna för käromålet ej få av domstolen godtagas, med mindre bevisning för desamma blivit förebragt, så kommer vid en strängt lagtrogen rättstillämpning treskoförfarandet att för de flesta fall helt förfela uppgiften att bereda borgenären i ett ostridigt fordringsförhållande en snabb och billig utväg att komma till sin rätt. Vare sig han, i och för nödig bevisning, är i behov av svarandens erkännande eller annan medverkan till målets utredning, eller han för ändamålet måste låta avhöra vittnen, blir han nödsakad att, ej sällan i flera repriser, begära uppskov med målet. Den bevisskyldighet, som sålunda lagts på käranden, framstår såsom synnerligen hård och opåkallad i vanliga kravmål, där fråga ej är om skadestånd, utan — såsom i största utsträckning är fallet — kravet avser betalning för köpta varor, utförd beställning, tingat arbete o. s. v., med andra ord har sitt upphov i beviljad konsumtionskredit. Ty erfarenheten så hos oss som i andra länder giver oförtydbart vid handen att just i dylika mål svarandens utevaro i det stora flertalet fall är ett uttryck för det förhållande, att han icke har något att invända mot kravet; och naturligen blir så i än ytterligare ökad mån händelsen, därest svaranden vet sig genom sitt uteblivande riskera att bli dömd treskovis.

Det nu gällande stadgandet begränsar i själva verket treskoförfarandets användning till sådana fall, där borgenären kan åberopa av svaranden utgivet skriftligt fordringsbevis. Det får därför praktisk betydelse väsentligen blott i växel mål; ty där kravet stödes på vanligt skuldebrev eller därmed jämförligt fordringsbevis, anlitas ju merendels utvägen att lagsöka hos överexekutor. Före utfärdandet av 1877 års utsökningslag hade emellertid — under trycket av det behov, som bristen på ett rationellt treskoförfarande vid domstol framkallade, och som vad landsbygden angår än mera stegrades genom de långa tidsrummen mellan tingssessionerna — den praxis allmänt utbildat sig, att Konungens befallningshavande upptog lagsökning för krav enligt specificerad räkning, oaktat detsamma ej

grundade sig på skriftligt fordringsbevis, samt därest gäldenären uteblev med svar förordnade om utmätning. Utsökningslagen legaliserade emellertid icke denna praxis, utan uppställde fastmera skriftligt fordringsbevis såsom ovillkorlig betingelse för lagsökning. Till ersättning sökte man stärka kärandens ställning i rättegång vid domstol genom k. förordningen den 6 oktober 1882, som stadgade bötespåföljd för sådan förfallolös utevaro å svarandesidan, som vållade uppskov med målet. Detta medel att framtvunga inställelse har dock visat sig i ett alltför stort antal fall sakna effektivitet. Behovet av ett förfarande, ägnat att bana vägen för exekution inom rimlig tid för ostridiga fordringsanspråk av ifrågavarande art, blev allt starkare kännbart. Riksdagens justitieombudsman framhöll i sin ämbetsberättelse till 1900 års riksdag med styrka de olägenheter, som av den bestående ordningen vållades icke allenast för borgenärer, utan jämval för gäldenärer, i det mången bland dem kunde härleda sin ruin från den tid han började begagna sig av den utväg, lagen själv anvisade honom att vinna uppskov med likvid av sina skulder. På justitieombudsmannens initiativ avlät riksdagen den 27 februari 1900 en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri begärdes utarbetande och framläggande av förslag till ändring av 12 kap. 3 § rättegångsbalken i syfte att det s. k. kontumacialförfarandet måtte mera allmänt än då ägde rum vinna tillämpning i sådana skuldfordringsmål, i vilka skriftligt fordringsbevis ej åberopades.

I enlighet med denna riksdagens framställning blev år 1904 inom justitiedepartementet utarbetat ett förslag till ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken, vilket i vanlig ordning remitterades till högsta domstolen för yttrande. Enligt detta förslag skulle — under bibehållande i övrigt av hittills gällande principer för vårt tredskeförfarande — i vissa mål, nämligen andra mål om penningfordran än dem som avsåge skadestånd, och under vissa förutsättningar, till vilka jag i det följande återkommer, svarandens utevaro vid första rättegångstillfället föranleda tredskodom, oaktat bevisning å kärandesidan icke blivit förebragt. Förslaget blev emellertid av högsta domstolens samtliga i granskningen deltagande ledamöter avstyrkt. Väl vitsordades tillvaron av allvarliga missförhållanden i det avseende här är i fråga samt det oavvisliga behovet av deras snara avhjälpande. Men den i förslaget beträdda vägen ansågs på grund av vissa principiella betänkligheter, över vilka jag får tillfälle att i det följande närmare yttra mig, icke böra ifrågakomma. I stället föreslogs, att man borde söka, för tillfredsställande av det ifrågavarande behovet, i viss anslutning till det i Tyskland och Österrike tillämpade s. k. anmaningsförfarandet tillskapa ett särskilt förfarande utom den allmänna civilprocessens ram, lämpligen förlagt icke till domstol, utan till överexekutor, ge-

nom vilket borgenärer utan omgång och besvär kunde komma till sin rätt i fråga om ostridiga fordringsanspråk. I enlighet med denna majoritetens inom högsta domstolen mening och anvisning övergavs den tilltänkta reformen inom tredskeförfarandet, och utarbetades och antogs den nu gällande lagen den 26 april 1907 om handräckning för fordrans utfående.

Det saknades emellertid icke de, som uttalade tvivel om att på den sålunda inslagna vägen förbättring i erforderlig mån stode att vinna. Sålunda påpekade vid granskningen av förslaget till nyssnämnda lag inom högsta domstolen en ledamot förfarandets svaghet därutinnan, att det samma definitivt avbrytes genom gäldenärens bestridande av kravet, och framhöll, hurusom vid sådant förhållande hänvändelsen till överexekutor i fall av bestridande, långt ifrån att hava berett borgenären någon lättnad, endast ådragit honom onödiga kostnader och förskaffat gäldenären ett ytterligare uppskov. Mindre nogräknade gäldenärer skulle nog ej draga sig för en så enkel åtgärd som insändande av ett enkelt bestridande, även om fog därför saknades. Den obetydligaste anmärkning, vartill gäldenären kunde finna sig äga anledning rörande någon enda i kravet ingående post, gäve ju för övrigt gäldenären full rätt att bestrida hela ansökningsen. Några slutsatser kunde näppeligen dragas från de erfarenheter, man i Tyskland och Österrike vunnit i fråga om där brukliga anmaningsförfaranden. Ty i sagda länder vore förfarandet förlagt till domstol och så anordnat att det, därest invändning gjordes, kunde i många fall omedelbart övergå i en vanlig civilprocess. Vid sådant förhållande och med hänsyn till det i nämnda länder gällande stränga kontumacialförfarandet funnes det tydligen föga anledning för en gäldenär, som icke hade någon grundad invändning mot kravet, att i anmaningsförfarandet framkomma med bestridande. Vid nu angivna förhållanden måste det, enligt denne ledamots mening, befaras att lagen icke skulle visa sig ägnad att, i den mån önskvärt vore, avhjälpa de missförhållanden, för vilka man ville råda bot, även om en viss förbättring härutinnan otvivelaktigt komme att vinnas.

I förevarande skrivelse har nu riksdagen anfört hurusom nyss anförda farhågor blivit till fullo besannade av erfarenheten från de år som gått, sedan lagen den 26 april 1907 trädde i kraft. Ätminstone för vissa områden hade lagen icke medfört det gagn, som med densamma åsyftats. Såväl av den officiella rättsstatistikens siffror som genom inhämtade upplysningar från domare och advokater funne riksdagen det vara tillräckligt konstaterat, att handräckningsförfarandet icke vunnit beräknad anslutning, ävensom att detta särskilt vore förhållandet i de större städerna, där likvisst de olägenheter, man avsett att avhjälpa, vore mest betydande. På dessa och andra anförda skäl — vartill jag senare återkommer — funne

*Riksdags-
skrivelsen.*

riksdagen av behovet påkallat att, jämte det handräckningsförfarandet enligt 1907 års lag bibehölles, utväg öppnades för ett tredskoförfarande vid domstol i den omfattning, som tidigare varit ifrågasatt. En dylik anordning syntes riksdagen kunna och bära vidtagas utan det uppskov, som frågans upptagande till lösning först i samband med den förberedda allmänna rättegångsreformen skulle innebära.

Departementschefen.

Det torde, därest man ser till förhållandena i riket i dess helhet, icke rättvisligen kunna förnekas, att 1907 års handräckningslag varit till ej ringa nytta. Den omfattning, vari borgenärer anlitat den sålunda erbjudna utvägen att söka komma till sin betalning, torde kunna sägas på åtskilliga håll hava ej alltför illa motsvarat de förväntningar, som rimligen kunde ställas på det nya institutet. Och om än antalet fall, där borgenärens ansökning mötts av jäv och följaktligen förfelat sitt syfte, ingalunda är ringa, ställer sig dock proportionen till de framgångsrika ansökningarna ej allt för ogynnsam. Detta gäller redan, om hänsyn blott tages till de minimisiffror å framgångsrika ansökningar, som med bestämdhet framgå av rättsstatistiken; men proportionen i fråga torde i verkligheten, av skäl som nedan skola utvecklas, vara väsentligt gynnsammare. På många håll synes allmänheten ej heller hava uppfattat de vunna erfarenheterna såsom nedslående, ty tilliten till institutet har åtminstone intill år 1912 varit i stigande, enligt vad rättsstatistikens siffror giva vid handen. Jag meddelar här i tabellform en sammanställning av totalsiffrorna för riket för åren 1908—1912:

Tab. I.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
År.	Från föregående år kvarstående ansökningar.	Under året inkomna ansökningar.	Summa.	Av vidstående ansökningar hava					Summa.	Kapitalbelopp av fordringar, som genom meddelande av bevis enl. kolumn 6 blivit utmätningssgilla. Kronor.
				ej upptagits.	försetts med bevis att huvudfordran lämnats obestridd.	förfallit på grund av		till följande år kvarstått.		
						underlåten fullföljd.	jäv.			
1908 . . .	—	6,314	6,314	14	2,400	1,002	828	2,070	6,314	381,996: 85
1909 . . .	2,069	8,532	10,601	7	3,863	3,331	1,314	2,086	10,601	401,443: 01
1910 . . .	2,086	9,437	11,523	13	4,291	3,519	1,376	2,324	11,523	435,691: 60
1911 . . .	2,324	10,294	12,618	21	5,090	3,742	1,365	2,400	12,618	488,652: 77
1912 . . .	2,400	10,227	12,627	6	5,090	3,650	1,339	2,542	12,627	510,278: 09

Tabellens siffror för år 1908 hava visserligen föga att betyda, vare sig tagna i och för sig eller för en jämförelse med de följande. Under detta lagens första tillämpningsår kom förfarandet helt naturligt först småningom till någon vidsträckt användning — något som ock framgår av det relativt mycket höga antalet till nästa år balanserade mål. I fråga om de följande åren åter finner man tabellen utvisa en jämn stigning av de ingivna handräckningsansökningarnas antal under åren 1909—1911, och en helt obetydlig, måhända tillfällig tillbakagång under år 1912. Vad ansökningarnas *resultat* angår, knyter sig intresset givetvis i främsta rummet till förhållandet mellan obestridda lämnade fordringsanspråk å ena, jävade fordringsanspråk å andra sidan. En jämförelse härutinnan lämnar följande resultat:

Tab. II.

Å r.	Av sammanlagda antalet obestridda och jävade fordringsanspråk (kol. 6 och 8 ovan)	lämnades obestridda	%	jävades	%
1908	3,228	2,400	74.4	828	25.6
1909	5,177	3,863	74.6	1,314	25.4
1910	5,667	4,291	75.7	1,376	24.3
1911	6,455	5,090	78.9	1,365	21.1
1912	6,429	5,090	79.2	1,339	20.8

Vid denna sammanställning har emellertid hänsyn tagits endast till de ansökningar, som *fullföljts* eller som på grund av *jäv* förfallit. Men, såsom tabell I kol. 7 utvisar, har dessutom ett, visserligen i förhållande till antalet fullföljda ansökningar är för år avtagande, men alltjämt mycket betydande antal ansökningar förfallit *på grund av underlåten fullföljd*. Vilken orsaken till denna underlåtenhet att fullfölja i varje särskilt fall är, låter sig nu visserligen enligt sakens natur icke utröna. Mången gång torde någon delgivning av överexekutors kommunikationsresolution med gäldenären aldrig hava ägt rum, än på grund av svårighet att anträffa denne, än — och måhända oftare — av det skäl att det av överexekutor fastställda kostnadsersättningsbeloppet ansetts för lågt tillmätt i jämförelse med sanno-

lika delgivningskostnaden. Men i det vida övervägande antalet fall är orsaken till att förfarandet avbrutits med all säkerhet att söka däri att gäldenären vid eller efter delgivningen förnöjt borgenären. Antalet på grund av underlåten fullföljd förfallna ansökningar utgör under åren 1908—1912 resp. 1,002, 3,331, 3,519, 3,742 och 3,650. Antager man att i tre fjärdedelar av dessa fall förfarandets avstannande berott på nyss nämnda, för borgenären ju allra förmånligaste verkan av ansökningen, vilket icke lär vara för högt beräknat, och lägger man detta antal till de i nästföregående tabell upptagna talen för obestridda fordringsanspråk, skulle siffran för framgångsrika ansökningar för de nämnda fem åren stiga till resp. 3,150, 6,361, 6,930, 7,896 och 7,827, med den verkan att procenten jävade fordringsanspråk nedginge för 1908 till 20·8 %, för 1909 till 17·1 %, för 1910 till 16·6 %, för 1911 till 14·7 % och för 1912 till 14·6 %. — Jämföras dessa procenttal med motsvarande inom den tyska justitiestatistiken, befinnas dessa senare alltifrån det tyska anmaningsförfarandets första tillkomst hava varit ogynnsammare, i det de småningom stigit från 20·1 % (medeltal för åren 1880—1884) till 25·6 % (medeltal för åren 1905—1909, som är den sista meddelade periodsiffran).

Tydligt är emellertid, att hittills angivna fakta ingalunda äro tillfyllest för vinnande av ett tillförlitligt omdöme rörande handräckningslagens verkningar. Saken kräver belysning från andra sidor. Av synnerligt intresse blir att jämföra den anförda handräckningsstatistiken med de från underrätterna inkomna statistiska uppgifterna rörande frekvensen av kravmål. En dylik jämförelse kan icke ske mellan hela antalet till domstol *instämnda* kravmål å ena sidan och *ingivna* handräckningsansökningar å andra sidan; bristande specialisering av domstolsstatistiken lägger härför hinder i vägen. Av vida större intresse är för övrigt att sammanställa antalet av överexekutor meddelade *besked att fordran lämnats obestridd* med antalet vid underrätt *avdömda* mål rörande krav till fixerat penningbelopp, utan stöd i skriftligt fordringsbevis. En dylik sammanställning lämnas här nedan, därvid uppdelning skett på städer och landsbygd, varjämte för jämförelses skull i fråga om domstolarna siffror meddelats jämväl för femårsperioden närmast före handräckningslagens ikraftträdande:

Tab. III.

År.	Besked av över- exekutor att fordran lämnats obestridd.	Mål, avdömda av underrätt, rörande fordran å visst be- lopp, ej grundad å skriftligt fordrings- bevis.	År.	Besked av över- exekutor att fordran lämnats obestridd.	Mål, avdömda av underrätt, rörande fordran å visst be- lopp, ej grundad å skriftligt fordrings- bevis.
1903 . .	---	{ Här. Rt . . 6,313 Rådst. Rt . . 4,479 S:a 10,792	1908 . .	{ Kon. Bef. . 1,911 Ö. E. i stad 489 S:a 2,400	{ Här. Rt . . 6,751 Rådst. Rt . . 6,512 S:a 13,263
1904 . .	---	{ Här. Rt . . 6,118 Rådst. Rt . . 4,209 S:a 10,327	1909 . .	{ Kon. Bef. . 3 182 Ö. E. i stad 681 S:a 3,863	{ Här. Rt . . 6,351 Rådst. Rt . . 6,160 S:a 12,511
1905 . .	---	{ Här. Rt . . 5,650 Rådst. Rt . . 4,587 S:a 10,237	1910 . .	{ Kon. Bef. . 3,474 Ö. E. i stad 817 S:a 4,291	{ Här. Rt . . 6,316 Rådst. Rt . . 6,008 S:a 12,324
1906 . .	---	{ Här. Rt . . 5,821 Rådst. Rt . . 4,708 S:a 10,529	1911 . .	{ Kon. Bef. . 4,265 Ö. E. i stad 825 S:a 5,090	{ Här. Rt . . 6,250 Rådst. Rt . . 6,039 S:a 12,289
1907 . .	---	{ Här. Rt . . 5,905 Rådst. Rt . . 5,096 S:a 11,001	1912 . .	{ Kon. Bef. . 3,995 Ö. E. i stad 1,095 S:a 5,090	{ Här. Rt . . 6,560 Rådst. Rt . . 6,515 S:a 13,075

I den belysning av förhållandena, som denna tabell lämnar, framstår onekligen handräkningsförfarandets hittills ådagalagda förmåga att fylla sin uppgift såsom ganska betänkligt begränsad. Till en början må uppmärksamheten fästas vid den synnerligen ogynnsamma proportionen mellan meddelade handräkningsbesked och avdömda kravmål av den art, tabellen avser, *i städerna*. Medan för landsbygden under femårsperioden 1908—1912 i dess helhet mot 16,827 handräkningsbesked svara 32,228 av underrätt avdömda kravmål, äro för städerna motsvarande siffror 3,907 och 31,234. I och för sig har det visserligen varit att vänta att de längre uppehållen mellan tingssessionerna och därav förorsakad större långsamhet i rättsskipningen å landsbygden skulle förleda att handräkningsförfarandet därstädes skulle anlitas i högre grad än i städerna. Men det får dock ej förbises, att även med den snabbare procedur, som rådstuvurätternas

arbetsordning gör möjlig, bristen på ett tredskoförfarande för obestridda krav varit jämväl i städernas rättsskipning synnerligen kännbar och allmänt påklagad. Det är vid sådant förhållande anmärkningsvärt, att proportionen mellan handräckningsbesked och avdömda kravmål av den art, tabellen avser, ställer sig i genomsnitt mera än fyra gånger sämre än för landsbygden; någon avsevärd förändring härutinnan visar sig ej heller, om i stället för de meddelade beskeden, att handräckningsansökan lämnats obestridd, hänsyn toges till samtliga ingivna ansökningar. Redan av vad nu anförts framgår uppenbart, att i städerna den vanliga rättegångsordningen, trots den omgång och kostnad den medför, likvisst i mycket stor utsträckning av rättssökande i enkla kravmål föredragits framför handräckningsförfarandet. Än mera påfallande blir detta förhållande, om man beaktar, att ej heller proportionen för landsbygden är synnerligen gynnsam. Mot varje handräckningsbesked stå nämligen i det närmaste två avdömda kravmål; men att detta förhållande skulle tillnärmelsevis motsvara proportionen mellan ostridiga, ehuru icke frivilligt uppfyllda fordringsanspråk och tvistiga dylika, strider mot allmän erfarenhet, som bekräftas av rättsstatistiken från främmande länder. Sålunda utgjorde i Tyskland under femårsperioden 1906—1910 årliga medeltalet upptagna handräckningsansökningar mer än 1½ miljon (varav c:a 1,100,000 obestridda), antalet av tredskodomar och andra domar i mål, där käromålet lämnats obestridd, likaledes mer än 1½ miljon, medan samtliga övriga domar i tvistemål av alla slag sammanräknade utgjorde blott c:a 400,000. Dessa siffror åberopas i den officiella tyska rättsstatistiken såsom en mätare på, i vilken ungefärlig omfattning borgenärer för ostridiga krav nödgats anlita rättsliga åtgärder.

Nu anförda tyska siffror, som visserligen omfatta tvistemål av alla handa slag, men vilkas huvudmassa dock uppenbart — såsom ock i den tyska statistiken uttalas — utmärker de enkla kravmålen, äro även ägnade att framhäva ett annat anmärkningsvärt förhållande, nämligen det i förhållande till folkmängden så ojämförligt mycket ringare antalet betalningsbesked och domar i kravmål sammantagna i vårt land. En jämförelse med andra länders rättsstatistik, exempelvis det oss i rättsliga och ekonomiska samfundsformer närstående Finlands, bestyrker denna iakttagelse. Förhållandet torde svårligen vara att förklara med antagandet av en väsentligt mindre utsträckt konsumtionskredit hos oss, utan synes snarare bestyrka de allmänna klagomålen att en borgenär i fråga om mindre fordringsbelopp esomoftast ej vågar tillita rättsliga åtgärder av berättigad fruktan för den ofta resultatlösa kostnad och det besvär, sådant skulle medföra. Härmed vore ock i viss mån en förklaring given av det eljest

särdeles egendomliga förhållande, som av tabell III framgår, nämligen att det i och för sig dock ej ringa antalet handräkningsbesked icke kan konstateras ha haft någon verkan i riktning att nedbringa antalet kravmål vid domstolarna. Arsmedeltalet för dessa senare för femårsperioden 1908—1912 är fastnera för häradsrätterna 6,445, för rådstuvurätterna 6,247, medan för näst föregående femårsperiod, således omedelbart före handräkningsförfarandets införande, motsvarande siffror äro resp. 5,961 och 4,616. I stället för minskning har alltså absolut taget ökning inträtt; och vid en blick på de särskilda årens siffror synes ej ens ett försvagande av en eljest antaglig starkare ökning låta sig påvisas. Vål har ökningen av domstolsmålen varit starkare i städerna, där såsom förut nämnts handräkningsförfarandet anlåtats i vida mindre utsträckning än å landsbygden; men den fortgående förskjutningen i förevarande hänseende mellan städer och landsbygd är en företeelse, som av andra orsaker lär låta sig till fullo förklaras. Det kan vidare erinras, att statistiken över avdömda växel mål, som ju äro gemensamma för stad och land, i det att de alla avdömas vid rådstuvurätt, och på vilkas antal handräkningsförfarandets tillkomst ej kan hava utövat någon inverkan, visar för de tio år, varom här är fråga, ungefär enahanda svängningar som de i tabellen upptagna kravmålen utan skriftligt fordringsbevis. Och slutligen kan nämnas, att de i vår rättsstatistik upptagna ganska höga siffrorna för instämnda, men ej fullföljda mål — därav det stora flertalet säkerligen avser ostridiga, av gäldenären efter stämningen frivilligt uppgjorda krav — ej heller förete någon påtaglig inverkan av handräkningsförfarandets tillkomst, ehuru visserligen siffrorna för landsbygden här något nedgått under den senare femårsperioden, medan de för städerna ej obetydligt stigit.

Ser man slutligen till huru handräkningsmålen fördela sig å särskilda landsorter och städer, kan denna fördelning vad *landsbygden* angår sägas i det hela utvisa en tämligen jämn proportion länsvis till fördelningen av kravmål å de respektive länens häradsrätter. Mera anmärkningsvärda avvikelser förete dels de norra länen, där frekvensen av handräkningsmål är proportionsvis ej oväsentligt större än den genomsnittliga, och dels de tre sydligaste länen, där avvikelse i motsatt riktning äger rum. Det ligger nära till hands att sammanställa dessa förhållanden därmed, att tingssessionerna i de norra länen äro särskilt fåtaliga och avstånden till tingsplatserna mycket stora, medan tvärtom de sydligaste länens domsagor med ett enda undantag bilda var för sig ett enda tingslag, där alltså tio allmänna tingssammanträden årligen hållas. De särskilda *städerna* förete däremot en påfallande stor ojämnhet i frekvensen, utan att några bestämda orsaker till detta förhållande torde kunna angivas; till-

fälligheter synas härvid hava spelat en avgörande roll. Ogynnsamma erfarenheter i fråga om motstånd från gäldenärernas sida genom framställda jäv kunna åtminstone statistiskt ej påvisas hava varit anledningen vare sig till den lägre frekvensen av ingivna ansökningar i städerna, jämförda med landsbygden, ej heller till ojämnheten i frekvens de särskilda städerna emellan. Ett förhållande, som särskilt bör framhållas, är den exceptionellt ringa användning förfarandet vunnit i tre av våra fyra största städer, nämligen Stockholm, Göteborg och Norrköping; i Malmö synes det däremot tillvunnit sig ganska gott förtroende.

Den allmänna slutsats, man lär vara nödsakad att draga av de nu av mig anförda statistiska data, synes bliva, att desamma ingalunda motsäga, utan fastnera i stort sett bestyrka den opinion, som veterligen är allmänt utbredd bland domare, advokater och köpmän, och som i riksdagens utan yppad meningsskiljaktighet avlätna skrivelse kommit till uttryck, nämligen att handräckningslagen, ehuru den inneburit en erkännansvärd insats i vårt rättsväsen, dock icke i tillfredsställande mån förmått råda bot för bristen på ett i den allmänna rättegångsordningen inpassat förfarande, ägnat att bereda borgenärer snabb och billig utväg att vinna likvid för ostridiga fordringar. Och att förhållandena härutinnan, så som handräckningsförfarandet nu en gång är anlagt och väl hos oss måst anläggas, skulle utan stöd av ett tredskoförfarande vid domstolarna komma att utvecklas till något väsentligt bättre, synes svårigen kunna påräknas. Det torde visserligen förhålla sig så att man på många håll — bl. a. måhända från åtskilliga större inkassobyråers sida — gjort sig oriktiga och överdrivna föreställningar rörande den omfattning, vari handräckningsansökningar mötts av gäldenärens jäv. Men även om man mera allmänt kommer till insikt om att utsikterna till framgång handräckningsvägen statistiskt-procentuellt ställa sig ej obetydligt ljusare än man antagit, torde synnerligt stor verkan härav i riktning av ökat förtroende knappast vara att förvänta. Såsom framhållits i den ovan anförda kritik, som inom högsta domstolen riktades mot vårt handräckningsförfarande vid granskningen av lagförslaget därom, är nämligen den risk, för vilken ett eventuellt jäv utsätter borgenären såväl i fråga om kostnad som i fråga om ytterligare förlängning av den tidsutdräkt, varmed rättegång vid domstol i och för sig är förenad, en helt annan och större hos oss än exempelvis i Tyskland. Det är därför naturligt att förfarandet där, utan att mista förtroendet — i viss mån har detta förtroende dock även därstädes med årens lopp minskats — förmår bära till och med en procentuellt taget väsentligt högre jävrisk än hos oss. Framför allt måste detta gälla de mindre fordringsbeloppen. För dem synes ock hitintills handräcknings-

förfarandet i ganska ringa mån anlitas; enligt vad som framgår av tabell I här ovan, har medeltalet av de särskilda fordringsbelopp, varå handräkningsbesked meddelats, blott ett år av fem — och detta helt litet — understigit 100 kronor. Och vidare torde sannolikheten tala för att förfarandet hos oss hittills vanligen anlitas blott i sådana fall, där borgenären ansett sig äga särskilt god anledning antaga, att gäldenären skulle försmå att ingiva jäv; är detta antagande riktigt, komma statistikens siffror förhållandena att framstå i en bättre dager än de förtjäna. Särskilt bör framhållas, att ehuru proportionen mellan obestridda och jävade handräkningsansökningar i våra största städer föga avviker från den för landet i dess helhet, man nog icke är berättigad att härav draga alltför gynnsamma slutsatser, vid det förhållande att siffrorna för nämnda städer absolut taget äro så låga. Erfarenheterna från Tyskland giva ock vid handen, att i de stora industri- och handelscentra (Berlins, Hamburgs, Sachsens, Rhenprovinsens överrättsdistrikt) förfarandet har sin relativt minsta användning och tillika giver de minst tillfredsställande resultaten.

I viss mån ogynnsamt inverkar vidare den ordning för kostnadsersättningens bestämmande, som utmärker vårt handräkningsförfarande. Som bekant bestämmer redan i kommunikationsresolutionen överexekutor, med vilket belopp gäldenären, i fall av underlåtet bestridande, har att ersätta borgenären handräkningskostnaden. Detta bestämmande sker alltså vid en tidpunkt, då delgivning ännu ej skett och den ofta mest betydande kostnadsposten, som just gäller delgivningen, ännu ej låter sig till sitt verkliga belopp styrkas, ja i många fall ej ens kan till sitt sannolika blivande belopp utan särskild kostnad och besvär utredas. En ganska allmän klagan har också försports, att kostnadsersättningen tillmätas efter en given schablon och oftast för lågt, detta må nu bero av ömhet om gäldenärens rätt eller ske i syfte att icke öka hans frestelse att insända jäv.

Man lär i allt fall böra räkna med, att den ogynnsamma uppfattning, som på många inflytelserika håll — med rätt eller orätt — vunnit insteg rörande förfarandets användbarhet, i bästa fall blott mycket trögt kommer att förändras. Förbises kan ej heller, att allmänheten på sina håll måhända betjänas av inkassoombud, som finna rättegång vid domstol mera överensstämmande med sina egna intressen. Men det lär ock ingalunda böra förtänkas dem, som hava att på eget bevåg, men för andras räkning och risk bevaka dessa senares intressen och avgöra om rätta utvägen för dessa intressens tillvaratagande, om de tveka att anlita ett förfarande, förenat med de olägenheter, som förut påvisats. Vid utredningen t. ex. av ett konkursbo, i vars tillgångar en mängd smärre fordringsposter ingå, gör sig behovet av snabba och säkra utvägar till

dessa posters indragande i hög grad gällande; men det är förklarligt, om konkursförvaltaren icke tilltror sig att, måhända i stor utsträckning fruktlöst, pröva handräckningsvägen och eventuellt därmed ådraga boet kostnader, som ej bliva ersatta.

Vid nu anförda förhållanden synes mig en lagstiftningsåtgärd i den av riksdagen föreslagna riktningen böra komma under allvarlig omprövning. Närmast till hands kan visserligen synas ligga att undersöka huruvida icke målet skulle kunna nås genom en omläggning i ett eller flera hänseenden av själva handräckningsförfarandet. På denna väg lär emellertid föga stå att vinna. Såsom förut framhållits är förfarandets svaghet nämligen just att söka i dess bristande anknytning till själva rättegångsförfarandet. Frånsett andra hinder härför, skulle emellertid en dylik anknytning förutsätta bland annat just tillvaron av ett tredskoförfarande, tillämpligt å målen i fråga. I en av handelskammaren i Gävle ingiven underdånig skrift den 4 mars 1913 har emellertid denna handelskammare till Eders Kungl. Maj:ts beprövande hemställt huruvida icke, i samband med införande av tredskoförfarande i enlighet med riksdagens skrivelse, en anknytning av nyssnämnda art kunde åvägbringas, i det att på landsbygden borgenären lämnades fritt val att ansöka om handräckning hos Konungens befallningshavande eller hos domaren i orten, samt att i senare händelsen kommunikationsresolutionen på samma gång finge innefatta stämning till häradsrätten viss uppgiven dag, att hörsammas vid tredskopåföljd, för det fall att gäldenären jävade handräckningsansökningen. Huru tilltalande det sålunda framförda uppslaget än kan vid första påseende förefalla, lär det dock utan närmare utveckling inses, att detsamma vid utförandet skulle föra vitt utom de gränser, vid vilka man under nu gällande allmänna rättegångsordning och organisation är bunden. En valrätt mellan exekutiv myndighet och domstolsmyndighet med av valet följande helt skilda konsekvenser i det följande förfarandets utveckling lär för övrigt icke böra ifrågakomma. Att helt överflytta förfarandet till rätten i stad, domaren å landet vore å andra sidan förenat med många betänkligheter. Då vid handräckningslagens stiftande man förlade förfarandet till överexekutor, var bl. a. bestämmande den fördel, som bereddes allmänheten genom att hos denna myndighet funnes anställd kommissionär och att förbindelsen mellan allmänheten och myndigheten kunde förmedlas genom postverket. Med nu rådande förhållanden, saknaden av ett organiserat lantdomares kausli o. s. v., skulle den ifrågasatta överflyttningen redan i rent praktiskt hänseende möta till synes oöverbanneliga svårigheter. Den befattning med konkursmål, som visserligen redan nu åligger domare å landet, kan icke med fog åberopas såsom bevis för utförbarheten och lämpligheten av en anordning av antydd art.

I handelskammarens omförmälda skrivelse jämte en ytterligare från samma håll ingiven skrivelse den 7 maj 1913 har ifrågasatts jämväl vidtagande av andra, mindre vittgående ändringar i 1907 års handräckningslag, nämligen dels i fråga om formen för handräckningsärendets anhängiggörande och i samband därmed sättet för delgivning med gäldenären, dels i fråga om kostnadsersättningen. I det förra hänseendet har anförts att medan *lagsökningsinlaga* blott behöver ingivas i ett exemplar, som försett med kommunikationsresolution åter uttages av sökanden, varefter handlingarna tillställas gäldenären i huvudskrift eller bestyrkt avskrift och därefter, likaledes i huvudskrift eller bestyrkt avskrift, återställas till överexekutor, gälla däremot helt andra regler för *handräckningsförfarandet*. Ansökningen med bilaga måste nämligen ingivas i två exemplar, varav det ena kvarliggjer hos överexekutor, varemot det andra, på vilket kommunikationsresolutionen tecknats, skall i *huvudskrift* tillställas gäldenären och bevis härom till överexekutor översändas. Denna olikhet i bestämmelser säges hava vållat misstag såväl hos handräckningssökande som framför allt hos stämningmännen i fråga om sättet för delgivningen och formuleringen av bevis över verkställd delgivning, varför det hemställes att formerna måtte ändras till likhet med de för lagsökning gällande. Om behovet och lämpligheten av en dylik ändring har jag dock ej kunnat bliva övertygad. De för handräckningsförfarandet fastställda formerna i omförmälda hänseenden lära bl. a. äsyfta vinnande av full trygghet för att gäldenär, som ej låtit sig avhöra och vars skuld på grund därav bliver utmätningssgill, verkligen fått del av ansökan och specifikation å kravet i alldeles samma skick, som de föreligga för överexekutor. I lagsökningsförfarandet är risken av ett felaktigt återgivande av det åberopade fordringsbeviset tydligen mindre, så mycket mera som för den följande utmätningen fordras ingivande av nämnda fordringsbevis i original till utmätningssmannen. De åberopade olägenheterna av nuvarande stadganden lära dessutom icke kunna tillmätas större betydelse.

I fråga om kostnadsersättningen har handelskammaren ifrågasatt ändring i två särskilda hänseenden. För det första hemställes, att fastställandet av ersättningens belopp skulle äga rum, ej såsom nu redan i kommunikationsresolutionen, utan först i samband med utfärdande av bevis, att jäv mot ansökningen ej ingivits. Överexekutor bleve då i tillfälle att tillerkänna ersättning för borgenärens *verkliga* nödiga kostnad. Såsom framgår av vad jag ovan yttrat, beröres onekligen här en av vårt handräckningsförfarandes svaga punkter. Det oaktat kan jag icke tillråda en omläggning av förfarandet härutinnan. En ändring i den föreslagna riktningen komme nämligen i bestämd strid mot hela institutets grundförutsättningar. Så som

förfarandet är anlagt, har det måst strängt fasthållas, att målets utgång icke i någon del finge göras beroende av en av överexekutor verkställd materiell slutprövning, utan förfarandet fastmera så ordnas, att vid slutprövningen överexekutor allenast hade att konstatera, huruvida gäldenären jävat eller lämnat obestriff borgenärens honom delgivna, till sitt belopp i fråga om såväl huvudfordran som kostnadsersättning fixerade krav. Härtill kunde ytterligare läggas, att överexekutors beslut i fråga om kostnadsersättning komme att meddelas, utan att gäldenären lämnats tillfälle att yttra sig över de borgenärens andraganden och bevis, varpå detsamma grundats. En sådan anordning av förfarandet krävde i varje fall införande av en rätt för gäldenären att i högre instans överklaga beslutet. — För det andra har handelskammaren hemställt om upptagande av en uttrycklig lagbestämelse, enligt vilken borgenär, vars handräckningsansökan mötts av jäv beträffande själva huvudfordran, berättigades att i samband med senare anhängiggörande av kravet vid domstol jämväl utsöka ersättning för sina kostnader i handräckningsmålet. Härigenom skulle borgenärens kostnadsrisk minskas och gäldenärens frestelse att framställa obefogat jäv motverkas, till fromma för tilliten till förfarandet. Denna hemställan synes mig äga gott fog. Det bör visserligen fasthållas, att icke redan den omständigheten att borgenärens krav i dess helhet blivit av domstolen bifallet och han tillerkänts ersättning för sin rättegångskostnad bör medföra gäldenärens åläggande att jämväl gälda ersättning för kostnaden i det föregående handräckningsmålet. Är nämligen fordringsanspråket parterna emellan verkligen tvistigt, har gäldenären varit i sin rätt att vägra betalning utan föregående rättegång och dom. Men därest svaranden i rättegången alls icke gittat bestrida kravet eller hans framställda invändningar te sig såsom tomma undanflykter, ställer sig saken annorlunda. Det synes därför böra tillerkännas domstolen i kravmålet prövningsrätt, huruvida och till vilket belopp ersättning må på karendens yrkande tillerkännas honom för kostnader i det föregående handräckningsmålet. Erinras må att enligt 196 § utsökningslagen gäller, att då ett av överexekutor såsom tvistigt till domstol förvisat lagsökningsmål hos domstolen fullföljes, domstolen äger pröva i vad mån gäldenären bör ersätta borgenären kostnaderna hos överexekutor. Av handlingar i justitiedepartementets förvar, innehållande förarbeten till gällande handräckningslag, synes framgå att i det stadgande, som återfinnes i lagens 11 §, man bl. a. åsyftat inlägga en motsvarande innebörd. Då emellertid detta syfte åtminstone icke kan sägas hava vunnit tydligt uttryck i lagtexten, har jag låtit utarbeta ett tillägg till stadgandet ifråga, där befogenhet av ovan angivna art uttryckligen tillägges domstolen.

Uppenbart är emellertid, att med en dylik åtgärd likvisst föga är vunnet i det i riksdagens skrivelse omhandlade syfte. Erfarenheten lär, att utsikten till ökade kostnader i mycket ringa mån förmår avhålla en tredskande gäldenär att begagna tillgängliga medel att vinna uppskov. Den i frågans nuvarande läge riktiga åtgärden synes mig vara att, på sätt riksdagen ifrågasatt, bredvid varandra ställa till borgenärs förfogande båda de vägar till vinnande av exekution å ostridiga fordringsanspråk, som vid frågans senaste prövning ställdes såsom alternativ emot varandra. Jag anser alltså, att, med bibehållande av handräckningsförfarandet enligt 1907 års lag i allt väsentligt orubbat såsom ett fristående institut, bör i avseende å rättegång vid domstol vidtagas sådan ändring i 12 kap. 3 § rättegångsbalken, som riksdagen förordat och som innehölls i det av mig förut omförmälda, år 1904 till högsta domstolens granskning remitterade förslaget.

De anmärkningar, som, enligt vad ovan erinrats, på sin tid inom högsta domstolen framställdes emot denna modifikation i våra tredskodomsregler, minskas visserligen icke i styrka genom den nu förordade kombinationen. Men för min del kan jag icke, efter omsorgsfullt övervägande, tillerkänna de betänkligheter, som i nämnda anmärkningar framställdes, betydelsen av ett avgörande hinder för beträdande av den angivna vägen till missförhållandenas avhjälpande. Betänkligheterna ifråga voro av principiell art och torde kunna till sin kärna återgivas sålunda. Medan den svenska civilprocessen hittills byggts på den grundsats, att parts underlåtenhet — vare sig på grund av utevaro från domstolen eller av annan orsak — att yttra sig över motpartens faktiska uppgifter icke *i och för sig* befriar motparten från skyldigheten att leda sina påståenden i bevis, och allt under det att denna grundsats enligt det av mig upptagna förslaget alltjämt förutsattes förbliva i allmänhet gällande, så vill dock förslaget *för visst fall*, nämligen svarandens utevaro, *för vissa slag av mål* och *i fråga om ett visst skede* av rättegången, nämligen första rättegångstillfället, uppställa en motsatt princip, nämligen att karendens uppgifter tagas för goda, blott de ej äro helt orimliga. En dylik åtgärd vore, har man menat, ägnad att bringa förvirring och oklarhet rörande förutsättningarna för bevisskyldighetens inträde och att göra rättstillämpningen härutinnan vacklande. Särskilt har man velat göra gällande, att nämnda 'principlöshet' skulle visa sina ogynnsamma verkningar, då det gällde att taga ståndpunkt vare sig till ett svarandens uteblivande vid ett senare rättegångstillfälle i underrätten, efter det han vid första rättegångstillfället inskränkt sig till att begära uppskov för svaromåls avgivande, eller till underlåtenhet av tillstådeskommen svarande att yttra sig över motsidans uppgifter.

Det synes emellertid kunna med allt fog häremot gennäslas, att just det förhållande, att det föreslagna förfarandet i lagen uttryckligen begränsas till en viss, noga fixerad klass av mål, ett visst svarandens förhållande, nämligen hans utevarod, och ett visst rättegångstillfälle, låter det samma med all erforderlig tydlighet för lagtillämparen framstå såsom ett undantagsstadgande av skarpt begränsad räckvidd. Då därtill kommer att mot befogetheten att i förevarande fall taga kärandens obestridd lämnade uppgift för god svarar den motparten lämnade tillgången till ett särskilt rättsmedel, återvinning vid samma domstol, lärar så mycket mindre böra befaras att domstolarna låte sig förledas att utsträcka tillämpningen till skeden av rättegången, där denna förutsättning för förfarandets användning icke är för handen.

Redan givna erfarenheter kunna åberopas till stöd för dessa erinringar. Redan sedan längre tid tillbaka har en och annan underdomstol — i likhet med vad i Finland utan stöd av lagändring är allmänt brukligt — ansett sig befogad att tillämpa ett förfaringssätt, som mera eller mindre fullständigt sammanfaller med det, som nu ifrågasättes att lagfästa. Under senaste årtiondet har, med stöd av de gynnsamma erfarenheter, som vid dessa domstolar vunnits — gäldenären lärar så gott som aldrig begagnat sin rätt att söka återvinning — förfarandet fått allt större utbredning. I sin ämbetsberättelse vid 1912 års riksdag (sid. 346) omförmäler justitieombudsmannen såsom en vid hans ämbetsresor inhämtad erfarenhet, att det i denna riktning föreligger en »ganska allmänt utbredd praxis», vilken han väl ej kan finna lagenlig, men mot vilken han dock ansett sig icke böra framställa anmärkning». Huru härmed närmare förhåller sig, har sedermera blivit i, enligt vad mig syns, för frågans bedömande fullt erforderlig utsträckning klarlagt genom en inom 1912 års lagutskott åvägabragt utredning, för vars resultat en sammanfattande redogörelse lämnas i förevarande riksdagsskrivelse. Det framgår härav, att i åtminstone 49 av rikets 121 domsagor samt i åtminstone 28 av rikets 91 städer med egen jurisdiktion den praxis tillämpas, att tredskodom i vanliga kravmål meddelas, under förutsättning att kravet specificerats i stämningen eller densamma bifogad räkning. Det oaktat lärar ej hos våra domstolar — lika litet som hos de finska — försports den fördunkling av rättsuppfattningen rörande förutsättningarna för bevisskyldighetens inträde, som enligt de ovannämnda betänkligheterna bort kunna befaras.

Men även ur en annan synpunkt måste, såsom i riksdagens skrivelse med rätta betonats, nu anförda förhållanden i fråga om den faktiska rätts-tillämpningen tilläggas synnerlig betydelse. Det bör icke få fortfora, att

landets domstolar i en punkt av den betydelse som den ifrågavarande äro delade i två stora grupper, som tillämpa helt motsatta system. Ändring i detta förhållande synes icke vara att förvänta på annan väg än genom otvetydig lagbestämmelse. I vilken riktning denna bör gå, synes mig åter icke vara tvivelaktigt. I och för sig hade det ju varit att vänta att de ansatser till ett friare bruk av treds-kodomsinstitutet, som yppat sig, skulle hämmats vid utfärdandet av 1907 års handräckningslag och såsom en följd av den stränga kritik över nämnda tendenser, som i samband med nämnda lagstiftningsarbete blev offentligt bekantgjord. Motsatsen har emellertid i stort sett inträffat, något som synes böra förklaras sålunda, att livets krav varit nog starkt att på många håll bryta genom de hinder, en mera teoretisk betraktelse funnit nödvändigt att uppehålla. Emellertid har måhända den nämnda kritiken medverkat därtill, att bl. a. rådstuvurätterna i våra största städer icke funnit sig befogade att frångå den strängare ståndpunkten.

Av nu meddelade upplysningar rörande den växlande praxis i fråga om treds-kodom i kravmål kunde man måhända låta sig föranledas till det antagande, att anlitaudet av handräckningsvägen å olika orter stode härmed i det sammanhang, att detsamma vore ringare å orter, där treds-kodom i vidare utsträckning meddelades, än å andra. Vore så förhållandet, kunde man vilja förespä, att ett lagfästande av den friare praxis skulle nedbringa handräckningsmålens antal och således bliva av föga gagn. Det statistiska materialet giver emellertid alldeles icke något stöd åt ett dylikt antagande. Vad landsbygden angår, lämnar statistiken ingen som helst ledning härutinnan, enär man där ej känner frekvensen för handräcknings-ansökningar för mindre enheter än länen, och domstolspraxis i det ifrågakomna hänseendet esomoftast växlar för de olika domsagorna inom samma län. För städerna åter utvisa siffrorna särskilt för de större bland dem snarast ett motsatt förhållande till det ifrågasatta. Medan exempelvis i Stockholm, Göteborg och Norrköping, där treds-kodom utan förebragt bevisning ej meddelas av respektive rådstuvurätter, siffrorna för handräckningsmål äro särdeles låga, är förhållandet motsatt exempelvis i Örebro, Jönköping, Hälsingborg och Västerås, där dylik treds-kodom tvärtom gives, och likaså i Malmö, där en egenartad modifikation av treds-koförfarande sedan gammalt tillämpats. I och för sig är ju ock detta att vänta. Mången gäldenär, som icke ryggar tillbaka inför en så enkel åtgärd som att insända ett naket skriftligt bestridande, torde däremot i rättegång vid domstol ej lätteligen förmå sig att gå utöver uteblivandets 'passiva motstånd'. Vet han emellertid att detta ej kommer att gagna honom, bortfaller ett frestelsemotiv att jäva handräckningsansökningen.

Även i fråga om de domstolar, som redan tillämpa den friare praxis, kommer säkerligen en lagstifningsåtgärd av ifrågavarande art att öka tredskoförfarandets betydelse. Allmänheten skulle då snart vänjas att avfatta stämningsansökan eller dess bilaga med nödig fullständighet. För närvarande läser ej sällan brista härutinnan med påföljd, att tredskodom ej kan meddelas; antydningar från domarehåll ha ej heller saknats, att mindre samvetsgranna ombud avsiktligt underlåtit specificera kravet i syfte att rättegången skulle draga ut och uppdraget därigenom bliva mera lukrativt. För dylika spekulationer i rättegångssättets brister bliver tydligen ej vidare utrymme, därest lagändringen genomföres.

Det år 1904 utarbetade och remitterade förslaget i ämnet omfattade jämväl en omarbetning av 4 § i 12 kap. rättegångsbalken. Vederbörande departementschef anförde till motivering härav på sin tid följande: 'En ändring av 12 kap. 3 § rättegångsbalken i denna riktning torde komma att medföra en betydligt utsträckt tillämpning av kontumacialförfarandet vid underrätterna. Vid detta förhållande synes det vara skäl att omarbета jämväl 4 § i nämnda kapitel för att därur borttaga vad som ej längre gäller samt giva större tydlighet åt dess innehåll i övrigt, som i vissa hänseenden varit föremål för olika tolkningar. I fråga om tiden för återvinningstalans anställande synes mig bäst att såväl beträffande land som stad allenast föreskriva, det målet bör, vid äventyr av talans förlust, vara instämt inom viss tid från tredskodomens kungörande, vilken tid lämpligen torde kunna sättas till tre månader.' Till vad sålunda yttrats kan jag i allo ansluta mig och har därför jämväl i denna del upptagit det äldre förslaget.

I fråga om den tekniska och redaktionella utformningen av det äldre förslaget uttalades vid granskningen inom högsta domstolen från den ledamots sida, som ur principiell synpunkt utförligast kritiserade förslaget, att han lämnade förslaget utan andra anmärkningar än de som innefattades i det sålunda anförda; och ej heller från andra ledamöters sida blev förslaget i nu berörda hänseenden föremål för anmärkning. Även jag finner ej anledning att i förslaget företaga annan ändring än en oväsentlig jämkning, åsyftande att bringa förslagets uttryckssätt i närmare överensstämmelse med det i handräckningslagen använda.»

Föredraganden uppläste de ifrågavarande lagförslagen, vilka skulle fogas såsom bilagor vid detta protokoll; därefter hemställde föredraganden, att Kungl. Maj:tt behagade för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamål genom utdrag ur statsrådsprotokollet inhämta lagrådets yttrande över berörda förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken;
- 2) lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående den 26 april 1907.

Vad föredraganden sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet

Erik Ölander.

Förslag

till

L a g**om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken.**

Härigenom förordnas, att 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken skola erhålla följande ändrade lydelse:

12 KAP.

3 §.

Nu kommer käranden till första ting, eller i staden å föresatt dag till den rätt, dit saken instämd är, men svaranden ej, och låter ej laga förfall framte: visar käranden, att svaranden stämning i laga tid fått; döme då rätten i saken, efter ty, som sanning däri utletas kan. Kräver käranden fordran i penningar och är det ej skadestånd; är grunden för fordringen och tiden för dess tillkomst tydligt och fullständigt angiven i stämningen eller i räkning, som jämte stämningen delgivits svaranden, varde, ändå att bevisning ej blivit förebragt, till betalning dömt, så vitt ej uppenbart finnes, att kärandens anspråk icke är lagligen grundat.

Kommer svaranden sedan, innan tid till laga vad ute är, och begärrer vädja, have där lov till, och rätten, dit vädjat är, döme i huvudsaken. Kommer han ej inom den tid, som sagt är, gälle vad i 4 § sägs; och skola där givna föreskrifter till parternas efterrättelse i domen införas.

4 §.

Var, som således dom vunnit, kungöre den, sedan tid till vad förbi är, sin vederpart, och äge denne att hos den rätt, dit saken förr var instämd, söka återvinning; stämme dock därom inom tre månader från det han av domen erhöll del, eller have sin talan förlorat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående
den 26 april 1907.

Härigenom förordnas, att 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående den 26 april 1907 skall erhålla följande ändrade lydelse:

11 §.

Har, efter det gäldenären gjort jäv mot ansökningen, borgenären instämt sin talan till domstol, pröve domstolen efter omständigheterna om och till vad belopp käranden må tilläggas ersättning för hans kostnad i handräckningsärendet.

Har gäldenären gjort jäv i fråga om handräckningskostnaden allena, eller vill ej borgenären åtnöjas med den ersättning, som i sådant avseende blivit av överexekutor bestämd, äge borgenären medelst stämning draga frågan under domstols prövning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915, men äger ej tillämpning i fråga om kostnad i handräckningsärende, vari borgenärens ansökan före den dag till överexekutor inkommit.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd fredagen den
20 mars 1914.*

Närvarande:

Justitieråden THOMASSON,
SVEDELIUS,
Regeringsrådet THULIN,
Justitierådet friherre LEIJONHUFVUD.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 6 mars 1914, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmåler, inhämtas över uppriktade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken;
- 2) lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående den 26 april 1907.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av professorn Nils Erik Alexanderson.

Lagrådet lämnade förslagen utan anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott
torsdagen den 14 maj 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
 VON SYDOW,
 friherre BECK-FRIIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde lagrådet den 20 mars 1914 avgivna utlåtande över de den 6 i samma månad till lagrådet remitterade förslagen till

1) lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken samt
2) lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående den 26 april 1907;

och hemställde departementschefen, att förslagen, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Gunnar Fogelmarck.
